

ДО

ЧЛЕНОВЕТЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ
УТВЪРДЕНО СЪС ЗАПОВЕД № РД-38 -558/15.09.2016 г.
НА РЕКТОРА НА СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

РЕЦЕНЗИЯ

ОТ

проф. дн ГЕОРГИ СТЕФАНОВ ИВАНОВ – Великотърновски Унивeрситет „Св.
Св. Кирил и Методий“
член на научното жури
върху дисертационния труд на проф. д-р Иван Русчев на тема
”ПРЕСТАЦИЯТА”
представен за присъждане на научната степен
”ДОКТОР НА НАУКИТЕ ”

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Като член на научно жури, утвърдено със Заповед на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, на когото с решение на журито е възложено изготвянето на рецензия, представям на Вашето внимание рецензията си върху научния труд, с който проф. д-р Иван Русчев се явява на публична защита за присъждане на научната степен „Доктор на науките“ по професионално направление 3.6 „Право“ (Гражданско и семейно право).

1. Биографична и административна справка

Д-р Иван Русчев е професор по гражданско и семейно право в Софийски университет „Климент Охридски“. Роден е през 1957 г. в гр. Димитровград. През 1976 г. завършва Френската езикова гимназия „Ромен Ролан“ в Стара Загора, а през 1983 г. - Юридическия факултет на СУ "Св. Климент Охридски". Работи като младши-съдия. От 1984 г. е редовен докторант в Катедрата по гражданскоправни науки при ЮФ на Софийския университет. Избран е за асистент в Юридическия факултет през 1988 г. През 1994 г. защитава докторска дисертация („кандидат на юридическите науки“) по тогавашната терминология) на тема „Отговорността за съдебно отстранение“. Избран е за доцент през 1999 г., а е професор в ЮФ на СУ от 2008 г. с хабилитационен труд на тема „Нормативните актове – източник на частното право“. Има специализации в Колежа на Европа в Брюж през 1992 г. и едногодишна

специализация в Университета в Женева през 1992 - 1993 г. Преподавал през различни периоди почти целия спектър частноправни дисциплини: гражданско право – обща част, вещно право, облигационно право, търговско право и застрахователно право в ЮФ на Софийския университет, Бургаския и Варненския свободни Университети, Русенския университет. Иван Русчев е действащ адвокат от 1993 год.

2. Процедура по защитата.

Представената работа е приета за зачисляване с Решение от заседание на катедрата по ГПН на ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“ от 07.06.2016 г, одобрено с решение на ФС. Работата е обсъдена по същество и насочена към публична защита с решение на Катедрата по ГПН от 12.09.2016, като решението, включително предложения състав на научното жури е одобрен с Решение на ФС на ЮФ от 13-09.2016 г., и утвърден със Заповед на Ректора № РД-38 -558/15.09.2016 г.

3. Обща характеристика на дисертационния труд.

Разглежданият труд е в обем на 538 страници, вкл. библиографска справка, обхващаща 184 цитирани в него заглавия от които 50 са на английски, френски, немски, руски италиански и гръцки езици. Структурата на дисертационния труд се състои от увод, четири глави и заключение. Трудът съдържа цялостен и задълбочен анализ на проблематиката на предмета на дълга (престацията), която в понятийната система на облигационното право заема централно място. От римското право, където терминът “престация” е употребяван като сборна категория за всяко действие или бездействие до съвременните системи, проблемите, касаещи съдържанието на дължимото - онова, което кредиторът може да претендира, респ. длъжникът следва да изпълни трайно занимават, както правната доктрина, така и съдебната практика. Трудът е първото самостоятелно монографично изследване посветено на престацията като централно понятие в облигационното право. Не може да не се отбележи оригиналността на подхода, използван от автора – по повод на една класическа тема да бъдат осмислени и много други, гранични с тази материя проблеми на този дял на гражданското право.

В изследването от водещите понятия за облигационно отношение, субективно право и правно задължение се преминава към предмета на задължението като централен елемент, което дава възможност за изясняване и взимане становище по редица проблеми на облигационното право въобще, а не само по повод понятието и видовете престации. В действителност монографията предлага един особен поглед към теоретичните и правоприложни проблеми на облигационното право чрез центъра на облигацията – престацията. Трябва да се посочи, че до сега този особен подход не е бил реализиран у нас, а доколкото ми е известно - и в познатата ми чуждестранна литература, където фокусът е насочен върху определен вид престация. Този авторов подход обуславя и дисертабилността на избраната тема.

В монографията широко са използвани историческото, сравнителното и логическото тълкуване и е направен задълбочен и критичен анализ на действащото законодателство. Аргументирани са редица собствени становища в подробна и коректна полемика с наши и чужди автори, работили по поставени в дисертацията въпроси. Посочена, обсъдена и критично осмислена е съдебната практика.

4. Научни и научно-приложни приноси.

В **Първата Глава** авторът си е поставил за цел да разкрие същността на основополагащи за облигационното право понятия – облигационно отношение, субективно право и правно задължение. При представяне и преосмисляне на основополагащи понятия в облигационното право предметът на дълга (престацията) в тази част на дисертационни труд е разгледан първоначално в контекста на традиционните виждания за връзката между субективно право и правно задължение, която се реализира в рамките на облигационното отношение. Чрез този подход авторът е имал възможност да вземе становище и по редица странични въпроси с цел постигане на пълнота в изложената класификация на видовете задължения. Самостоятелно са разгледани естествените и нравствените задължения, несъщинските задължения, правното очакване В тази част са изказани редица авторови тези (напр. относно възникването и изискуемостта на притезанието и превръщането му в естествено право като паралелно те са изяснени и чрез представяне на фазите, през които насрещното задължение преминава). При разглеждане на естествените задължения, както и на правното очакване, авторът изхожда от това на каква фаза (етап) от съществуването на субективното притезателно право, чийто корелат са, съответстват те, респ. го предшестват. В тази си част изложението е подчинено на полемиката, което придава на работата конкретни и практически измерения на досега теоретично разглеждани категории.

Представени са и някои от непритезателните права (потестативни и абсолютни права, възражения, субективното право, наречено представителна власт, права възникнали от „овластявания“ и от натоварване за управление), като изложението е подчинено на по-мощната идея не само да се представи съществуването на правното задължение чрез разбирането за единство на правата и задълженията, но да се създаде възможно най-пълна и последователна класификация и систематика на правните задължения и на престацията, като техен предмет.

По мое мнение от тази част на съчинението със сравнително най-голямо приносно значение е изследването относно обекта и предмета на облигационното отношение и това за несъщинските задължения.

Във **Втората глава**, озаглавена „Престацията – общи положения. Видове престации с оглед спецификата на предмета, обекта и начина на изпълнение на задължението“ авторът разглежда на първо място съществуващите в доктрината виждания във връзка със съдържанието на престацията и

понятието за престация, като след убедителна и полемична аргументация обосновава тезата си, според която престацията винаги е длъжниковото поведение. След изясняване на понятието за престация, авторът предлага оригинални критерии за класифициране на престациите, които критерии са обединяващи в структурно отношение в целия дисертационен труд. Като пример в тази насока мога да посоча, §3 от Глава Втора, където при изграждане на два самостоятелни подпараграфа – 3-А (посветен на престацията при *dare*) и 3-Б (където е са разработени подробно въпросите свързани с паричните задължения и тези за лихва) са обединени в тематично отношение материи, които на пръв поглед нямат нищо общо.

Авторът подробно анализира различни хипотези в рамките на разглежданите групи престации. Бих споменал примерно хипотезата при която веднъж се изследват спецификите на задължението за прехвърляне на вещни права (*dare*), докато при самото изследване на задължението произтичащо от уговорка в полза на трето лице също са формирани редица задълбочени изводи и оригинални авторови тези за спецификите на това задължение, когато същото има за предмет действия на задълженото лице по прехвърляне на право на собственост или ограничено вещно право. При представяне особеностите на видовете престации съгласно възприетата от автора класификация са засегнати и редица процесуални особености (напр. принудително осъществяване на задължения за лична незаместима престация, особености на задължението за *dare*, ако се предяви иск за реално изпълнение от промитента, а не от третото лице, възможността да се иска от съда присъждане легова равностойност на задължение уговорено в чуждестранна валута). Богато аргументирано е изложението, посветено на индивидуално и родово определените престации, а така също и на факултативните, като са направени необходимите отграничения. Същото може да бъде казано и за изложението посветено на търсимите и носимите задължения, като не е пропусната хипотезата, при която има разминаване между местоизпълнението и местодоставянето.

Друга съществена част от съдържанието на глава втора е задълбоченият анализ на паричните задължения и задължението за лихва в частност. Освен важни от теоретично гледище изводи (*като извеждане понятие за паричен дълг, предсрочна изискуемост, спецификите при изпълнение на парично задължение с оглед правилото на чл. 76 ЗЗД и чл. 305 ТЗ*), изложението се отнася и до проблеми, които са обект на противоречиво разрешаване в съдебната практика (напр. за този за обема на дължимото при предсрочна изискуемост и дължимостта на мораторна лихва при уговорена неустойка за забава). В тоза отношение интерес съставлява аргументацията на автора, относно размера на възнаградителната лихва по чл. 294 ТЗ, както и тази за приложимостта на чл. 76, ал. 1 ЗЗД към мораторната лихва.

Третата глава е посветена на задълженията, които произтичат от уговорки в договора за срок, условие и тежест. Предложен е един задълбочен анализ на спецификите на престациите при условните, срочните и задълженията, които произтичат от модус–(тежест), като същите са разгледани поотделно в три самостоятелни параграфа. За постигане по-голяма яснота на изложението и при следване на предварително заявена структура, авторът е изложил основни виждания в българската и чуждестранната доктрина, като на съответните места е изразил определени несъгласия с възприети в теорията становища (*напр. за разликата между субективни права, чиято изискуемост е обусловена от настъпването на потестативно отлагателно условие, правните очаквания и правата във висящо състояние; за разликите между *conditio iuris* и условията като модалитет (*conditio facti*)*). И в тази част авторът търси почти винаги практическите измерения на поставените теоретични проблеми, Така например изследвайки действието и приложното поле на отлагателните условия, дисертантът поставя противоречиво разрешавания в съдебната практика въпрос - дали е допустимо изпълнението или неизпълнението на някое от основните договорни задължения да е въведено като модалитет на договора и да обуславя неговото действие. Авторът подлага на критичен преглед различни спорни и нееднозначно разрешавани въпроси, които определени теоретични виждания пораждаат. Като пример в тази насока мога да посоча изследването посветено на неприложимостта на условието към определени задължения и за някои специфични хипотези на условни задължения,

Последната в структурно отношение **Глава IV** разглежда проблемите на солидарните и неделимите задължения, при които според автора се наблюдава усложнение както по отношение субектите на дълга, така и по отношение спецификата на дълга и начинът на изпълнение. Изследвана е богата чуждестранна литература по тези въпрос и са представени различните виждания. Като цяло съдържанието на тези глава следва да бъде оценено като опит за изключително детайлно и задълбочено изследване на една материя, която традиционно се изучава в рамките на лекционните курсове по облигационно право, които достигат до определено, констативно посочване (изброяване) спецификите, които солидарността и неделимостта разкриват при изпълнението на дълга. В това отношение авторът е анализирал редица бегло засегнати досега съществени въпроси (*напр. за действието на неделимостта, възможностите от процесуално гледище за „предявяване“ на неделимостта, спецификите при принудителното изпълнение на солидарен/ неделим дълг; дължимостта на обезщетение за вреди, когато същото се основава на виновното поведение на само един от множеството длъжници и др*). Не са подминати и най- трудните и контрадикторни и до днес въпроси – за предмета на дълга при солидарните задължения и наличието на множество или едно единно правоотношение, възможността да съществува неделимост в

изпълнението (изрично уредена в чл. 101 ЗЗД отм.) и неделимост основана на волята на страните в контекста на правилото на чл. 66 ЗЗД.

По мое мнение със сравнително най-голямо приносно значение в тази глава е изложеното относно несъщинската солидарност в трите анализирани от автора хипотези – на възложителя и извършителя по чл. 79 ЗЗД на застрахователя и диликвента при застраховка гражданска отговорност и на съдружниците в събирателно дружество.

5. Критични бележки и препоръки.

По мое мнение дисертационният труд би следвало да има по-опростена структура, като първата глава се посвети само на правното задължение (като параграфи), а въпросите на субективните права , притезанието, интереса, конкуренцията на притезания, правото на иск се разглеждат при анализа на относими към тях аспекти на престацията.

Дисертационният труд би имал по-значима научна и практическа стойност, ако бяха разгледани и само споменатите от автора съвкупни (конюнктивни) престации (напр. прехвърлянето на наследство и особено на търговско предприятие).

На места изказът на автора е прекалено усложнен.

6. Заключение.

С оглед на всичко изложено, считам, че трудът „Престацията” представлява оригинално научно монографично съчинение, със значителни приноси за развитието на правната наука и практиката, разкрива един нов и оригинален поглед върху тази важна част на облигационноправната проблематика, отговаря на изискванията на чл. 12, ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България, поради което предлагам на научното жури на автора проф. д-р Иван Русчев да бъде дадена научната степен „доктор на науките”.

С уважение:

(проф. дн Георги Стефанов)